

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2020/05/sztankovszky-varsany-a-bolcsesz-kodaly-zoltan-muveltsége-nemzetnevelo-terve-nemcsak-zenei-szemmel-11-01-06/>

Sztankovszky Varsány

A bölcsész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel

Kutatásom során sikerült összekapcsolnom Kodály Zoltán egyes műveit és pedagógiai koncepcióját, történelmi témájú népdalokat a tananyag egyes témaköreivel (Összefoglaló táblázat). Munkám pedagógiai alapjait A népzenei és a klasszikus zenei nevelés szerepéről című fejezet, A Kodály-koncepció és a közismereti tantárgyak kapcsolata, valamint A népdal szerepe a történelemoktatásban című alfejezetek fejtik ki. Kodály pedagógiájának és munkásságának relevanciáját bizonyítása során sikerült számos kapcsolódási pontot találnom a keresztkompetenciák fejlesztési lehetőségei, valamint az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák között. Ezen fejezetek kitérnek a Kodály-koncepciónak a közismereti tárgyakra kifejtett fejlesztő hatására, valamint az erről szóló kutatásra. A zenekari és a kórusművek, valamint népdalok felhasználhatók az egyes iskolai ünnepeken. Elméleti munkám gyakorlati alkalmazhatósága érdekében összeállítottam egy elemzéssel ellátott óravázlatot, melyet az Óravázlat című fejezet részben közöltem.

Munkám¹ révén tisztelegni kívánok Kodály Zoltán (1882–1967) munkássága előtt, a pedagógiai munkáiból, illetve az általa komponált művek sorából olyan pedagógiai elveket, elképzeléseket kívánok leszűrni, amelyek a középiskolai történelemoktatásban is jól alkalmazhatóak. Kodály Zoltán meghatározó pedagógiai tevékenységet fejtett ki, emellett zenekari és kórusművek egész sorát hozta létre. Munkáiban gyűjtései, kutatásai eredményeként kiemelkedő jelentőségű a magyar népdal szerepe.

Ahhoz, hogy mindezt érthetően és szemléletesen láthassuk, fontos képet kapnunk arról, mely Kodály-művek lehetnek relevánsak a szakgimnáziumi történelemoktatás szempontjából (ld. 2. melléklet: Összefoglaló táblázat). Mindemellett szem előtt kell tartanunk, hogy a Nemzeti alaptanterv² a szakgimnáziumok 9–12. évfolyama számára mely tananyagrészeket jelöli ki, illetve mely tananyagrészek kapcsolódnak Kodály műveivel pedagógiai elképzeléseihez. Miután e két viszonyítási alapot (a kiválasztott vonatkozó művek és a Nemzeti alaptanterv követelményei) áttekintettük, reményeim szerint sikerül olyan keresztmetszetet találni, mely eredményeképp a gyakorlatban is jól alkalmazható megoldások születnek. Vizsgálni kívánom továbbá, hogy Kodály műveinek és pedagógiájának, valamint a népdalnak a történelemoktatásban való felhasználása mennyire aktuális, megfelel-e a modern pedagógiai elvárásoknak. Ennek érdekében a kereshetőségi kompetenciák fejlesztési lehetőségeivel, valamint az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák rendszerével kívánom a felsoroltakat összevetni. Munkámban lényeges szerepet szánok a népdalnak, mivel Kodály alkotótevékenységében, pedagógiai rendszerében is kiemelt szerepet töltött be. Véleményem szerint a kiválasztott művek eszmei, történelmi ihletettsége és mélysége folytán kiváló tananyagkiegészítést, szemléltetést, illetve elmélyítést jelentenek a történelem tananyag egyes témaköreiben.

Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel

A következőkben ismertetem elképzeléseimet arról, hogy mindezt milyen módon lehetne a kiválasztott népdalokkal együtt a pedagógiai munkában felhasználni. Választásom azért a szakgimnáziumokra esett, mivel ezen iskolákban a művészeti nevelés szélsőségesen alacsony óraszámban szerepel.

Hipotézis

Munkám azon kérdésre próbál választ adni, hogy miként lehetséges a történelemoktatásban felhasználni Kodály pedagógiai munkáit, zenekari kompozícióit, kórusműveit, valamint a népdalt. Mivel ez lehetséges, a pedagógiai munkában használható megoldást kívánok nyújtani. Feltételezésem szerint Kodály Zoltán munkásságának eredményei ma is aktualitások és jól felhasználhatók bizonyos történelmi korok szakgimnáziumi oktatása során.

Módszertan

Tekintetbe véve a rendelkezésre álló forrásokat, szekunder kutatást végeztem, mely hitelességét az adja, hogy Kodály zenekari és kórusműveit, pedagógiai munkáit, valamint a népdal történelemoktatásban való szerepét vizsgálja. Az elemzés arra irányul, hogy a felsoroltak milyen pedagógiai aktualitással bírnak, illetve miként kapcsolódnak a Nemzeti alaptanterv történelemoktatásra vonatkozó előírásaihoz, a kerestkpetenciák fejlesztési lehetőségeihez, valamint az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákhoz. A kutatás által nyert adatokat a pedagógiai gyakorlatba helyezhető óravázlatban kívánom felhasználni, melyet kiegészíték bizonyos népdalok történelemórai alkalmazásával.

Nemzeti alaptanterv (2012)

„A középiskola általános célja, hogy érvényesítse a humánus értékeket, közvetítse az egyetemes és nemzeti kultúra alapértékeit, testi és lelki egészségre törekvő, az emberi kapcsolatokban igényes felnőtteket, demokratikus elveket követő állampolgárokat neveljen, akik képesek a társadalmi, gazdasági, technikai változások követésére és az ezekhez alkalmazkodó cselekvésre. [...].”³

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

„Megnevez [a tanuló] és felismer magyar történelmi személyiségeket, feltalálókat, tudósokat, művészeket, sportolókat, tudatosul benne munkásságuk (egyetemes) jelentősége. [...]. Részt vesz a nemzettel, a hazával való érzelmi azonosulást erősítő tevékenységekben. Ismeri a népi hagyományokon alapuló és vallási gyökerű éves ünnepkört, van tapasztalata az ezekhez kötődő szokásokról. [...].”⁴

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek

„A középiskolai történelemtanítás az általános iskolai ismeretekre és tevékenységekre épül, jellegét tekintve azonban már forrás- és tevékenységközpontú. Olyan nevelő-oktató tevékenység, amelynek célja az általános történelmi műveltség kiterjesztése és elmélyítése, valamint a magasabb műveltség megalapozása. A történelmi tanulmányoknak jelentős

Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel

szerepük van a tanulói személyiségfejlődésében, társadalmi cselekedeteik tudatosulásában. [...]

Az iskola és benne a történelemtanítás egyik fő feladata értékek közvetítése. Olyan alapvető normákról, értékekről van szó, mint a nemzeti azonosságtudat kialakítása a magyar történelem feldolgozásával; az európai és egyetemes demokratikus értékrend kialakítása az egyetemes történelem elemzésével. Ezeken túl a társadalomismereti tantárgyrészek segítségével sor kerül a demokratikus gondolkodásra és magatartásra nevelésre [...].

A középiskolai történelemtanítás a források önálló feldolgozásán alapuló, elemző jellegű, ami az összefüggések egyre önállóbb feltárását jelenti. Ugyanakkor törekedni kell a történelem élményszerű tanítására, közös feldolgozására [...]. Ehhez igénybe kell venni [...] a média modern eszközeit (világháló, kép-, videó-, hang-megosztók stb.) is.

Fontos feladat a differenciált történelmi gondolkodás kialakítása, amely azonos események, történések különböző szempontú megközelítését jelenti. [...] Mindehhez szükséges a hagyományos politikatörténet feldolgozása mellett a társadalom-, művelődés- és mentalitástörténet megfelelő súlyú kezelése [...].⁵

A kerettanterv történelemtanításra vonatkozó részeinek felsorolására azért volt szükség, hogy a továbbiakban összegyűjtve, egységesen láthassuk, hogy mely területeket kívánja fejleszteni a törvényi szabályozás.

A népzenei és a klasszikus zenei nevelés szerepéről

Kodály nevelési koncepciója a zenét nem önmagáért, hanem a személyiségnevelés egyik legfontosabb eszközének tartja a pedagógiában. A mindennapi éneklés nemcsak az értelmi képességeket fejleszti, hanem a tanulók magatartását is befolyásolja. Eredményesebb a közismereti tárgyak elsajátítása a koncepció alkalmazása révén. Az énekes osztályok mindenhol jobban teljesítenek, illetve a kezdetben gyengébben teljesítő osztályok 2–3 év múlva felülmúlják kontrollcsoportjaikat. A zeneelméleti ismeretek fejlesztik a logikus gondolkodási készséget valamint a memóriát.⁶ Kodály nevelésrendszerének lényeges pontja a demokratizmus: „Legyen a zene mindenkié.”⁷

A Kodály-koncepció

Kodály Zoltán munkássága, zenepedagógusi munkájának gyümölcse a Kodály-koncepció, mely Kodály szóban és írásban adott útmutatásait, zenei gyakorlatait foglalja magába. A koncepció kibontását tanítványai tették teljessé.⁸

Gönczy László szerint e koncepció nézetrendszer, mely a zenei nevelés kiemelkedő személyiségformáló erejét, zenén túlmutató jelentőségét feltételezi. Mindezt etikus szempontú értékválasztással, valamint kisgyermekkorától folyamatos ráhatással kívánja optimalizálni. A koncepció által meghatározott célok elérésére alkalmas eszközök használati rendje a módszer. A pedagógia tágabb fogalom, tér, melyben a koncepció megvalósul a meghatározott módszer(ek) használatával. Kodály ezt a pedagógiai teret kívánta átalakítani egy hatékony eszközrendszer segítségével az emberi képességek széles skálájának kiteljesítése céljából.⁹

Kodály pedagógiai munkái összesen 1148 gyakorlatot tesznek ki. Ez a mennyiség messze meghaladja kortársai, de még a klasszikusok, Bach vagy Schumann (1810–1856) ilyen tárgyú munkái számát is.¹⁰ Ő maga így nyilatkozik erről 1946-ban New York-ban: „Sok időt fordítottam arra, hogy kórusokat írjak gyermekeknek, és iskolai énekkönyveket állítsak

Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel

össze. *Azt hiszem, sohasem fogom sajnálni az időt, amely így nagyobb művek írására elveszett. Úgy érzem, ezáltal ugyanolyan hasznos munkát végeztem a közösségnek, mintha további szimfonikus műveket írtam volna.*¹¹

Kodály elvei minden zenét tanuló gyermekre egységesen vonatkoznak, függetlenül lakhelytől, társadalmi osztálytól. Tanító- és tanárképzés terén is maradandó reformokat vitt véghez. Ennek értelmében a gyermekek aktív módon, énekelve ismerik meg a zenét, a magyar népdal alapján. A koncepció más nemzetek számára is adaptálható, így hamar nagy nemzetközi érdeklődést vont maga után. Alapjai: a zenei anyanyelv elsajátítása, lehetőleg még kisgyermek korban, mely során a gyermek megismeri a népdal metrumát, lüktetését, az egységet és a felezést, dallamban a legősibb hívó motívumot (kis terc, szolmizálva szó-mi) és annak felső, alsó bővítéséből álló három-négy hangnyi dalocskákat, motívumokat. Hallásképzés, melynek alapját a fentiek tudatos elsajátítása jelenti, és a zenei írás-olvasás, a zenei alfabetizmus, mely egyben a zenei műveltség megalapozása is. Eszközei: a ritmikai és dallam-elemek tapasztalati úton való megszerzése és a relatív szolmizáció.¹²

Kodálnál a zenei nevelés alapja, egyben a gyermek zenei anyanyelve a népdal, és csak ennek megismerése után forduljon idegen eredetű zenei művek felé.

A koncepció igazolta önmagát, mivel ezekben a zenei általános iskolákban a többi tantárgyból is jobban teljesítettek a diákok, mint más iskolákból való korosztályuk, akiknek csak heti két énekórájuk van.

A népdal szerepe a történelemoktatásban

Kodály pedagógiai célú munkáit áttanulmányozva számos népdalt, Kodály által felhasznált művet találtam, melyek értékes kiegészítést nyújtanak a történelemoktatásban. Fontosnak tartom a történelemoktatás szempontjából Kodály művei mellett a népdal pedagógiai jelentőségét hangsúlyozni.

*„A műzene a népzeneből nő ki, annak szerves, kifinomult, kiteljesedett foka. [...] Ha egy olasz paraszt Verdi-operát hall, annak magasabb formáiban is megérzi a maga zenei anyanyelvét. [...] Nálunk az énekmondók zenéje lehetett az első műzene [...]. Ami későbbi műzenei kezdeményről tudunk, az mind megmaradt vadidegennek, sohasem engedett időt a sors, hogy az idegen impulzusokra a nemzeti szellem sajátos fejlődéssel válaszolhatott volna [...] készen jött be külföldről. [...] Amint társadalmunk előkelő rétege is nagyrészt nem itthon emelkedett fel népi sorból, hanem idegen országból jött be, mindjárt előkelőnek [...]. Ebből következett saját hagyományunk lenézése [...] az előkelő réteg még nyelvét is levetette.*¹³ A XIX. századra a társadalmi rétegződésnek megfelelően, elkülönült a falusi népzene, a városias, polgári, magyarnak tartott cigányzene, valamint az előkelő réteg, mely a nemzetközi remekműveket ismerte. Kodály munkássága ezen szakadékok felett vert hidakat.¹⁴

Dobszay László *A magyar dal könyve* című munkája¹⁵ könnyen használható, szemléletes, a könyv fejezetei számos dalközlést és kommentárt tartalmaznak, ezáltal jó kiegészítést jelentenek a különböző történelmi periódusok tanítása során. Dobszay szerint a népzene pedagógiai jelentősége az, hogy a gyermek a tetszetős többszólamúság és az akkordikus kíséret helyett a zene lényegével találkozhat értő, bensőséges módon, nem csupán hallgatva azt. Ez azt jelenti, hogy az egyenletes ütemen alapuló időérzéklet fejleszti a változó ütemek, asszimmetrikus formák irányába. Mindezt a 20. századi zenéhez képest könnyen tanulható zenei anyag révén.¹⁶

Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel

Paksa Katalin *Magyar népzene-történet* című munkája¹⁷ fontos mű, melyben a magyar népzene történeti rétegeit, korszakait könnyen áttekinthetjük. A munkához CD-melléklet társul,¹⁸ ezáltal kiváló pedagógiai segédeszközt jelent. A pedagógiai munkában, illetve az iskolai évkör ünnepei szempontjából további értékes kiadvány Paksa Katalin *Karácsony, húsvét, pünkösd a zenei hagyományban* című munkája, valamint a hozzá tartozó CD-melléklet.¹⁹ Alapvető fontosságú Kodály *Iskolai Énekgyűjtemény I-II.* című munkája,²⁰ mely megkerülhetetlen oktatási, iskola- és zenetörténeti előzmény. A gyűjtemény kötetiben számos történeti, históriás dal (Tinódi, Balassi stb.), történeti eseményt megőrkítő népdal szerepel, mely dallamok történeti értéküknél fogva szerves kiegészítői a történelemoktatásnak.

Medgyesy S. Norbert *Énekelt történelem I. Az államalapítás kora Álmos vezértől László király szentté avatásáig* című könyvében a történelem énekelve való tanulása mellett a következő érveket olvashatjuk: „[...] a történelmi emlékezet legalkalmasabb hordozója az élőszó, a vers, az ének. Énekelni nem tudunk csupán a hangképző szerveket használva, hanem azokkal egységben munkálkodik a szív és az ész. Mennyivel gazdagabb tehát az a tudás, amelynek hordozója nem a száraz papír és a holt betű, hanem az ének!”²¹ „A verses és egyben zenés formában való interaktív tanítás fejleszti a memóriát, élményt, kötődést és ünnepet ad a diákoknak.”²²

Kodály Zoltán zeneműveinek felhasználása az iskolai, nemzeti és egyházi ünnepeink során

Az alábbiakban Kodály kórus és zenekari műveinek, valamint pedagógiai célzatú munkáinak összekapcsolását kívánom megadni, így segítve ezen művek gyakorlati, pedagógiai hasznosulását. Terjedelmi okokból azonban csupán a főbb ünnepnapokra szorítkozom:

- **február 25.**, A kommunizmus áldozatainak emléknapja: *Siratóének, Psalmus Hungaricus*;
- **március 15.**, 1849–1849-es forradalom és szabadságharc: *A magyarokhoz (Berzsenyi)*, (1907),²³ *Nagyszalontai köszöntő* (1929);
- **nagypéntek**: *Stabat Mater (Jacopo da Todi)* (1962);
- **húsvét**: Kodály Zoltán: *Budavári Te Deum, Csendes Mise, Csendes mise orgonára* (1942), *Missa brevis* (1948) – *zenekari változat, Magyar mise* (1966), Népdal: *Jézus Krisztus ma feltámadott*,²⁴ *Ma van húsvét napja*,²⁵ *Jézus jelenti magát*;
- május első vasárnapja – **anyák napja**: Kodály Zoltán: *121. genfi zsoltár* (iskolai énekkar előadásában, közösségi meghallgatásra), *Köszöntő, Nagyszalontai köszöntő* (1929);
- május eleje, **ballagás**: Kodály Zoltán: *121. genfi zsoltár* (iskolai énekkar előadásában, közösségi meghallgatásra), *A 150. genfi zsoltár (Théodore de Bèze után)* (1936), *Elmegyek, elmegyek, hosszú útra megyek...*;
- június 4., **Trianon-emléknap**: *Psalmus Hungaricus, Semmit ne bánkódjál*,²⁶ *Sirató ének, Székely keserves*;
- szeptember 1., **iskolakezdés**: *Magyarország címere (Vörösmarty Mihály)*;
- **október 6.**, Aradi vértanúk nemzeti gyásznapja: *Psalmus Hungaricus Semmit ne bánkódjál*;
- október 22., **az európai kultúra napja**: *Békesség-óhajlás –1801. esztendő (Virág Benedek)* (1953), *Óda a muzsikához (W. Collins-W. Shakespeare)* (1963), *150. genfi zsoltár*;

Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel

- október 23., az 1956. évi forradalom és szabadságharc kitörésének ünnepe: *Semmit ne bánkódjál, Psalmus Hungaricus, Sirató ének, A magyarokhoz, Jézus és a kufárok, Zrínyi szózata, Székely keserves* (1933);
- december 25., karácsony: Kodály Zoltán: *Angyalok és pásztorok*,²⁷ *Karácsonyi pászortánc, Karácsonyi ének*,²⁸ *Karácsonyi köszöntő*.

A Kodály-koncepció és a közismereti tantárgyak kapcsolata

Kodály szellemi öröksége, pedagógiai koncepciója nemcsak a történelem, hanem a többi iskolai tantárgy oktatása kapcsán is kiemelkedő szerephez jut. Kíváncsún tartanám az iskolai énekórák számának emelését, valamint Kodály rendszerének hangsúlyosabb alkalmazását. Az énekórák emelt száma, a zenei képzés kedvezően hat valamennyi közismereti tantárgy elsajátítására, az intelligenciára, a kreativitásra, az emocionális érzékenységre, magatartásra (kontrolláltabb affektivitás), valamint ellensúlyozza a társadalmi, szociális hátrányokat a tanulás során. A vizsgálatok alapján a Kodály-koncepció óriási előnyökkel járna elmaradott, hátrányos helyzetű térségek iskoláiban is.²⁹

Elképzelésem szerint a történelemoktatást nagymértékben segítené a Kodály koncepció alkalmazása.

A keresztantervi kompetenciák fejlesztési lehetőségei és Kodály pedagógiájának kapcsolata

Az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet honlapján közzétett *A keresztantervi kompetenciák fejlesztési lehetőségei az ének-zene területén* című tanulmány a következő megállapításokat teszi: „A daltanulás azonban nemcsak dallamok, hanem az általuk közvetített érzések, tartalmak megismerését/átéreztetését is jelenti. Ebben az önálló, a népdalok mögötti nép- és országismereti vagy a műdalokhoz kapcsolódó elvont tárgykörökből filozófiai, irodalmi, történelmi ismeretek gyűjtésére nyílik alkalom (például Wagner filozofikus operái, Erkel irodalmi ihletésű vagy történelmi operái esetében). A fejlesztő hatáshoz egyiknél sem maradhatunk meg az információk pusztá hírértékénél, hanem azokat megadott vagy önállóan felfedezett "kapcsolati hálóba", a hozzájuk köthető ismeretek összefüggésébe helyezve, rendszerezve, elemezve, saját véleményekkel kísérve stb. kell gyűjteni és közvetíteni. Ezzel a problémamegoldó és kritikai gondolkodás, valamint a kreativitás is fejlődik.”³⁰

Véleményem szerint a *Kodály-koncepció és a történelemtanítás kapcsolata* című fejezet nagymértékben egybevághat a fentebb elmondottakkal.

Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák és Kodály pedagógiája

Lényeges összefüggést vélek felfedezni Kodály zenepedagógiai munkássága, célkitűzései és a mai, modern pedagógiai elvárások között. Az Európai Tanács által az Európai Unió számára 2000-ben megfogalmazott új stratégiai célok egyike a tudásalapú társadalom létrehozása. Ennek elérése érdekében a Tanács felszólította a tagállamokat, hogy dolgozzák ki az egész életen át tartó tanulás során elsajátítandó „új alapkészségek európai referenciakeretét”. Ezen kulcskompetenciák meghatározása a következő: „A kulcskompetencia az ismeretek, készségek és attitűdök transzferábilis, többfunkciós

Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel

*egysége, amellyel mindenkinek rendelkeznie kell ahhoz, hogy személyiségét kiteljesíthesse és fejleszthesse, be tudjon illeszkedni a társadalomba és foglalkoztatható legyen. A kulcskompetenciákat, a kötelező oktatás, illetve képzés időszaka alatt kell elsajátítani. A későbbiekben, az egész életen át tartó tanulás során mindenféle tanulás alapját ezek a kompetenciák képezik.*³¹

Meglátásom szerint a nyolc kulcskompetencia közül Kodály pedagógiája négy kulcskompetenciára (anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, személyközi és állampolgári kompetenciák, kulturális kompetencia) fejlesztő hatással van.

Barkóczi Ilona vizsgálatai alapján a Kodály-koncepció óriási előnyökkel járna elmaradott, hátrányos helyzetű térségek iskoláiban is. A zenei órák sikerélményekhez juttatnák tanulóikat, ezáltal segítve őket az iskolai előrehaladásban, valamint a társadalmi integrációban.³²

Saját tapasztalatok

Véleményem szerint Kodály pedagógiája, a népdalok alkalmazása, valamint kompozícióinak felhasználása nagymértékben segíti a történelemoktatást. Gyakorlótanításom során történelmi filmek, tanvideók megtekintése után a tanulók számtalanszor a zene segítségével (jellegzetes zenei betétek, hangulatkeltő bejátszások stb.) emlékeztek bizonyos jelenetekre, eseményekre. Az egyes történelmi korok tanítása kapcsán segítséget jelentett az énekórán megszerzett tudás. A diákok kötni tudták a híres betyár, Sobri Jóska alakját az énekórán tanult dalhoz: *Ej haj Sobri pajtás*. Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc témájának kapcsán több tanulótl hallottam megemlíteni a *Kossuth Lajos azt üzente* kezdetű népdalt. Ezen tanulók nem felszólításra, kérésre tették ezt, hanem félig tréfásan a maguk örömére. Lehetőségem volt a tanulókkal felidézteni a korábban tanult népdalokat, melyek történelmi értéküknél fogva csatlakoztak az adott tananyaghoz (*Fölszállott a páva*, *Balog Ádám*, *A jó lovas katonának* stb.) Ilyenkor a tanulók szégyenlősen-viccelődve, mégis láthatóan élvezettel idézték fel a dallamokat. Az érzelmi bevonódás révén a tananyag is közelebb került hozzájuk. Mindez számomra azt sugallta, hogy a történelem énekelve való tanulásának, a népdalnak, valamint Kodály vonatkozó műveinek helye van a történelemoktatásban.

Összegzés

Munkám azon kérdésre próbált választ adni, hogy lehetséges-e a történelemoktatásban felhasználni Kodály pedagógiai munkáit, zenekari kompozícióit, kórusműveit, valamint a népdalt, illetve, hogy ezen elemek aktuálisak-e, azaz kapcsolódnak-e a modern pedagógiai elvárásokhoz. Véleményem szerint ez lehetséges. Állításomat elméleti és gyakorlati módon igyekeztem alátámasztani. Az egyes alfejezetekben Kodály Zoltán zenekari műveit csatolom egy vagy több történelmi korhoz. Ezen munka összefoglalását adja az *Összefoglaló táblázat* (2. melléklet). Munkám pedagógiai alapját *A népzenei és a klasszikus zenei nevelés szerepéről* című fejezet, illetve *A Kodály-koncepció és a közismereti tantárgyak kapcsolata*, valamint a *A népdal szerepe a történelemoktatásban* című alfejezetek fejtik ki.

Ezen fejezetek kitérnek a Kodály-koncepciónak a közismereti tárgyra kifejtett fejlesztő hatására, valamint az erről szóló kutatásra. *A keresztkompetenciák fejlesztési lehetőségei és Kodály pedagógiája*, valamint *Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák és Kodály pedagógiája* című fejezetek a mai modern pedagógiai elvárások, és Kodály pedagógiájának, műveinek, a népdal történelemoktatásban való

Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel

felhasználásának aktualitását tárták fel. Fontos kapcsolódási pontokat sikerült találnom Kodály pedagógiája és egyes kulcskompetenciák tartalma között.

A zenekari és a kórusművek, valamint népdalok felhasználhatók az egyes iskolai ünnepeken. Ezen összefoglalást a *Kodály Zoltán zeneműveinek felhasználása az iskolai, nemzeti és egyházi ünnepeink során* című fejezet tartalmazza. Elméleti munkám gyakorlati alkalmazhatósága érdekében összeállítottam egy elemzéssel ellátott óravázlatot, melyet az *Óravázlat* című fejezet részben (1. melléklet) közöltem.

Feltételezésem szerint Kodály Zoltán munkásságának eredményei ma is aktualitások és eredményesen felhasználhatók bizonyos történelmi korok szakgimnáziumi oktatása során. Azt kívántam bizonyítani, hogy Kodály alkotásai képesek a jelen kor pedagógiai elvárásaihoz kapcsolódni, azoknak megfelelni, valamint megemlítettem saját tapasztalataimat is.

A Nemzeti alaptanterv előírásai érvényesülnek Kodály műveinek, valamint a népdalok történelemoktatásban való felhasználása révén: *„Részt vesz [a tanuló] a nemzettel, a hazával való érzelmi azonosulást erősítő tevékenységekben. Ismeri a népi hagyományokon alapuló és vallási gyökerű éves ünnepkört, van tapasztalata az ezekhez kötődő szokásokról.”*³³

Kutatásom során arra a megállapításra jutottam, hogy Kodály életművének gazdagsága, kompozícióinak történelmi ihletettsége, valamint a népdalok történelmi és esztétikai értéke miatt, helyett kell kapniuk a történelemoktatásban.

Remélem írásommal sikerült olyan példákat felsorakoztatnom a kodályi életművet alapul véve, melyek a szakgimnáziumi történelemoktatásban is sikerrel kamatoztathatók. Úgy vélem, az átfogó, teljes ember neveléséhez nagymértékben hozzá tudnak járulni Kodály művei, pedagógiája, valamint mindaz, amit szellemi örökségként az utókorra hagyott.

**Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve –
nemcsak zenei szemmel**

1. MELLÉKLET:

Óravázlat

Tantárgy:	Történelem, évfolyam: 11. osztály		
Témakör:	Magyarország a kora újkorban		
Az óra anyaga:	A török kiűzése Magyarországról (bevezetés)		
Az óra típusa:	ismétlő, új ismereteket feldolgozó óra, forráselemzés:		
Munkaforma	Egyéni és csoportos munka, ismeretek felidézése, lényegkiemelés		
Tananyagok:	tankönyv, füzet		
Szemléltető eszközök:	tábla, laptop, projektor, kérdés-kártyák, történelmi atlasz, zenelejátszó		
Cél- és feladatrendszer:			
Erdély aranykora és bukása és A királyi Magyarország a XVII. században – Zrínyi Miklós pályája c. tananyagrészek eseményeinek, gondolatkörének átfogó értelmezése, előzetes ismeretek felidézése, rendszerezése. Kapcsolódás: a művészetek, a történelem és az ének-zene tantárggyal.			
Célzott képességek, kompetenciák:			
Anyanyelvi kompetencia: szóbeli kifejezőképesség fejlesztése, eltérő stílusárnyalatok, nyelvi, zenei regiszterek értelmezési képességének erősítése.	Történelmi kompetencia: ismeretek rendszerezése, ok-okozati összefüggések feltárása.	Gondolkodási és problémamegoldó képesség, logikai gondolkodás fejlesztése, zenei intelligencia fejlesztése.	Lényegkiemelés, zenei képek értelmezése.

Idő (perc)	Tevékenység, tanegység	Módszer, tartalom	Kapcsolódási pontok	Megjegyzés, szemléltetés
1	Óraszervezés	Célkitűzés		
6	Számonkérés – Ismétlés	Szóbeli számonkérés: <ul style="list-style-type: none"> A Bocskai-szabadságharc Erdély aranykora és bukása 	előzetes, meglévő tudás felidézése, szóbeli szövegalkotási gyakorlat	kérdés-kártyák (egy tanuló felelt)

**Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve –
nemcsak zenei szemmel**

6	Előzetes ismeret elmélyítése, élményszerű feldolgozása.	<ul style="list-style-type: none"> • Ismétlés: Erdély aranykora és bukása c. tananyag rész, • Műelemzés: Kodály Zoltán <i>Marosszéki táncok</i> • Ismeret élményszerű, műveltető elmélyítése. 	Előzetes tudás felidézése zenei képek csoportmunkában való elemzése és a tanár által irányított megbeszélés útján.	Kodály Zoltán: <i>Marosszéki táncok</i> csoportmunka, ismeretek rögzítése.
15	Új ismeretanyag bevezetése/ közlése	<ul style="list-style-type: none"> • Tanári magyarázat: <ul style="list-style-type: none"> – A királyi Magyarország a XVII. században. – Zrínyi Miklós pályája. • Video megtekintése (A magyar rendek és a Habsburg udvar konfliktusai). 	új tudás megszerzése, frontális magyarázat, bevésés, megbeszélés	https://zanza.tv/tortenelem/ujkor-magyarorszag-kora-ujkorban/magyar-rendek-es-habsburg-udvar-konfliktusai (2018.03.29.) Projektor, a fontosabb fogalmak fűzetbe rögzítése
5	Új ismeretanyag élményszerű feldolgozása	Műelemzés: Kodály Zoltán: <i>Zrínyi szózata</i> (1954) részleteinek meghallgatása, Zrínyi Miklós: <i>Az török áfium ellen való orvosság</i> c. munkájának egyidejű olvasása (Zrínyi, 1661). Jelképek elemzése (rettenetes sárkány: 0:00-1:48, elhagyatottság kifejezése: 1:56-2:35, a széttagoltság elutasítása, összefogás hangoztatása 8:40-9:13)	A királyi Magyarország a XVII. században Zrínyi Miklós pályája	ismeretek rögzítése a fűzetben
6	Rendszerezés	Rendszerezés, tanári kérdésekkel irányított csoportmunka kérdéskártyák segítségével (a tanulók megszerzett ismereteiket Zrínyi Miklós pályájára vonatkozó kérdésekkel párosítják össze): <ul style="list-style-type: none"> • Miként vélekedett Zrínyi Miklós a felekezeti és politikai ellentétekről? • Milyen jellegű, összetételű haderőt kívánt Zrínyi felállítani? • Hogyan került szembe Zrínyi a Habsburg-dinasztiával? (stb.) 	ismeretek csoportmunkában történő feldolgozása, bevésés	Kodály Zoltán: <i>Zrínyi Szózata</i> (1954), Zrínyi Miklós: <i>Az török áfium ellen való orvosság</i> , történelmi atlasz használata
5	Összefoglalás	Tanári szóbeli összegzés, Témához kapcsolódó népdal,	ismeretek rendszerezése,	

**Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve –
nemcsak zenei szemmel**

		<p>históriás ének közös éneklése:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Imhol kerekedik...</i> kezdetű népdal visai (Kolozs) változata.³⁴ • Tinódi-<i>dallam</i> népi változata: „Erdéli historia” (Bukovinában Kádár István históriájának szövegével énekelt dallam).³⁵ 	<p>élményszerű elmélyítése</p>	
1	Házi feladat meghatározása	<p>Keresd meg a kor főbb történelmi eseményeire való utalásokat a tankönyv <i>A török kiűzése Magyarországról</i>, valamint <i>A Rákóczi-szabadságharc</i> című fejezeteinek segítségével Kodály Zoltán: <i>Psalmus Hungaricus</i> című művében.</p>	<p>az elsajátított tudás értő felhasználása</p>	<p>A feladat füzetbe írása</p>

Pedagógiai helyzet ismertetése, elemzés

Az óra feladata Erdély aranykora és bukása, a királyi Magyarország a XVII. században valamint Zrínyi Miklós pályája című tananyagrészek többféle forrásból való megerősítése. A tananyagrészt összekapcsoltam Kodály Zoltán *Marosszéki táncok* című művének elemzésével. Az új ismeretet tanári kérdésekkel irányított csoportmunkában kívánom élményszerű módon feldolgozni. Összekapcsoltam továbbá Zrínyi Miklós pályája című tananyagrészt Kodály Zoltán *Zrínyi szózata* (1954) című művének, és Zrínyi Miklós: *Az török áfium ellen való orvosság* című munkájának elemzésével. Az írott forrás olvasása és egyidejű meghallgatása az élményszerű ismeretszerzést célozza. Zrínyi Miklós munkájának megismerése révén az óra kapcsolódik az ének-zene tantárgy mellett a Magyar nyelv és irodalom tantárgyhoz is.

A tanulóknak az óra eleji számonkérés után fel kell idézni – át kell ismételni a korábban tanultakat, kapcsolódási pontokat találni Erdély aranykora és bukása c. tananyagrészt, valamint Kodály *Marosszéki táncok* című darab részlete között.

Az újonnan tanult ismereteket hivatott bemutatni a rövid, történelmi témát összefoglaló videó. Az énekórákon tanult népdalok kapcsolhatóak az órához.

Kodály kompozícióinak, valamint a népdalok felhasználását azért tartom jó módszernek, mert az éneklés révén értelmi-érzelmi síkon dolgozzák fel a megszerzett ismereteket. Fontos azonban az ismeretek folyamatos rögzítésre, óravégi rendszerezése.

**Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve –
nemcsak zenei szemmel**

2. MELLÉKLET

Összefoglaló táblázat (részlet)

Történelmi korszak	Kodály-mű	Népdal
<i>A magyar középkor, A Magyar Királyság első százada, A magyar államalapítás</i>	<i>Fölszállott a páva. Változatok egy magyar népdalra, Ének Szent István királyhoz, Lengyel László</i>	<i>Hess páva, hess páva,³⁶ Röpülj páva, röpülj,³⁷ Amott lengedezik egy fekete felhő³⁸</i>
<i>Erdély aranykora és összeomlása</i>	<i>Marosszéki táncok</i>	<i>Cantio optima,³⁹ Siralmas panasz,⁴⁰ Kolozsváros olyan város⁴¹</i>
<i>Magyarország a kora újkorban</i>	<i>Székely fonó, Galántai táncok, Budavári Te Deum</i>	<i>Eger vár viadaláról való ének,⁴² Hadnagyoknak tanulság,⁴³ János király testamenuma,⁴⁴ Á-bé-cé dé...,⁴⁵ Igyál betyár...,⁴⁶ A Savanyú híres ember nagy betyár⁴⁷</i>
<i>Rákóczi-szabadságharc bukása</i>	<i>Psalmus Hungaricus op. 13., Galántai táncok</i>	<i>Te vagy a legény Tyukodi pajtás...,⁴⁸ Most jöttem Erdélyből,⁴⁹ Csínom Palkó, Balogh Ádám, Basa Pista, Rákóczi kesergője</i>
<i>Az újjáépítés kora Magyarországon (1711–1820), A napóleoni háborúk - fellendülés és válság valamint a Napóleoni háborúk és Magyarország</i>	<i>Háry János kalandozásai Nagyabonytól a Burgváráig, Galántai táncok, Kállai kettős</i>	<i>Fölszántatom a király udvarát...,⁵⁰ A jó lovas katonának..., Debreceni nagy kaszárnya,⁵¹ Szép a huszár, ha felül a lovára,⁵² Tiszán innen, Dunántúl,⁵³ Haza-mars Győr alól.⁵⁴</i>

**Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve –
nemcsak zenei szemmel**

IRODALOM

- *Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák- Európai referenciakeret.*
<http://ofi.hu/tudastar/nemzetkozi-kitekintes/egesz-eleten-at-tarto>
- BÁRDOS Lajos (szerk.) (1937): *101 magyar népdal.* 3. kiadás. Magyar Cserkész Szövetség, Budapest.
- BARKÓCZI Ilona (1977): *Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata Barkóczi Ilona és Pléh Csaba könyve alapján.* Kodály Intézet. Kecskemét. In: LÁZÁR Imre – SZENCZI Árpád (szerk.) (2015): *A nevelés kozmológusai, Kodály Zoltán, Karácsony Sándor és Németh László megújuló öröksége.* Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan Kiadó. Budapest.
- BORHEGYI Péter – BÓDY Zsombor – KOJANITZ László – SZÁSZ Péter (2018): *Történelem 12. Újgenerációs tankönyv.* Eszterházy Károly Egyetem Oktató- és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- BORHEGYI Péter – PAKSA Rudolf (2018): *Történelem 11. Újgenerációs tankönyv.* Eszterházy Károly Egyetem Oktató- és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- BORONKAI Szabolcs – KAPOSÍ József – KATONA András – SZÁRAY Miklós (2016): *Történelem 12. A középiskolák számára.* Eszterházy Károly Egyetem Oktató- és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- BREUER János (1982): *Kodály-kalauz.* Zeneműkiadó, Budapest.
- DOBSZAY László (1970): *A Kodály-módszer és zenei alapjai.* In: Erdeiné Szeles Ida (szerk.) (1982): *Kodály szemináriumok, Válogatás a nyári tanfolyamokon elhangzott előadásokból. Kecskemét 1970–1980.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- DOBSZAY László (1972): *Kodály nemzetnevelő terve.* *Vigilia*, 37. évf. 7. sz. 441-448.
- DOBSZAY László (1991): *A népzene pedagógiai jelentősége* (részlet). Gyűjteményes kiadása: SEBŐ Ferenc (1997): *Népzenei olvasókönyv.* 2. átdolgozott, bővített kiadás. Planétás Kiadó, Budapest, 248–262.
- DOBSZAY László (1991): *Kodály után. Tűnődések a zenepedagógiáról.* Kodály Intézet, Kecskemét.
- DOBSZAY László (2007): *A magyar dal könyve.* Második, változatlan kiadás. Timp Kiadó, Budapest.
- GÖNCZY László (2009): *Kodály-koncepció: A megértés és alkalmazás nehézségei Magyarországon.* *Magyar Pedagógia*, 109. évf. 2. sz. 169-185.
- HARMAT László, Dr. – TARDY József, Dr. (2013): *A gyógyító zene.* Új Ember Kiadó, Budapest.
- KERÉNYI György – RAJECZKY Benjamin (1946): *Énekes ábécé.* 13. kiadás. Magyar Kórus Kiadó, Budapest.
- *Kerettanterv a szakgimnáziumok 9–12. évfolyama számára.* In: <http://kerettanterv.ofi.hu/> A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet mellékletei/14. melléklet – <http://kerettanterv.ofi.hu/> *Kerettanterv a szakgimnáziumok 9-12. évfolyama számára*, 2.
- KODÁLY Zoltán (1969): *Utam a zenéhez. Öt beszélgetés Lutz Besch-sel.* Zeneműkiadó, Budapest.
- KODÁLY Zoltán (2007): *Visszatekintés I–III. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok.* Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta: BÓNIS FERENC. Argumentum Kiadó, Budapest.

Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel

- KOLLÁR János, Dr. (2006): Zeneterápia az Alzheimer-kóros beteg kezelésében. *Ponticulus Hungaricus*, 10. évf. 4. sz.
<http://members.iif.hu/visontay/ponticulus/rovatok/hidverok/kollar.html>
- L. NAGY Katalin (2009): *A keresztntantervi kompetenciák fejlesztésének lehetőségei az ének-zene területén II.*
<http://ofi.hu/tudastar/keresztntantervi>
- LÁZÁR IMRE – SZENCZI Árpád (szerk.) (2015): *A nevelés kozmológusai – Kodály Zoltán, Karácsony Sándor és Németh László megújító öröksége.* L'Harmattan Kiadó. Budapest.
- MEDGYESY S. Norbert (2016): *Énekelt történelem I. Az államalapítás kora Álmos vezértől László király szentté avatásáig.* L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- NEMESSZEGHYNÉ SZENTKIRÁLYI Márta (1970): A zene szerepe az oktatásban és nevelésben. In: ERDEINÉ SZELES Ida (szerk.) (1982): *Kodály szemináriumok, Válogatás a nyári tanfolyamokon elhangzott előadásokból.* Kecskemét 1970–1980. Tankönyvkiadó, Budapest, 51-53.
- PAKSA Katalin (2002): *Magyar népzene-történet.* Balassi Kiadó, Budapest.
- SEBŐ Ferenc (1997): *Népzenei olvasókönyv. 2. átdolgozott, bővített kiadás.* Planétás Kiadó. Budapest.
- SZABOLCSI Bence (1954): *Népzene és történelem.* Válogatott tanulmányok. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- SZÁRAY Miklós (2015): *Történelem 11. A négyosztályos gimnáziumok és szakközépiskolák számára.* Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- SZOMJAS-SCHIFFERT György – CSENKI Imre (1984): *Népdalaink a magyar történelemben.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- SZÖNYI Erzsébet (1983): *Kodály és a zenei nevelés. Vigília*, 48. évf. 1. sz. 51-55.

DISZKOGRAFIA

- Paksa Katalin (2004): *Karácsony, húsvét, pünkösd a zenei hagyományban,* AKKCD13/2004, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Paksa Katalin (2008): *Magyar népzene-történet zenei példatár, CD I-II.,* KCD40683-84, Balassi Kiadó, Budapest.

ABSTRACT

Sztankovszky, Varsány

**The literacy and national education plan of the erudite Zoltán Kodály - not just from
the musician's perspective**

In the course of my research, I successfully link various works and teaching concepts of Zoltán Kodály and history-themed folk songs with various groups of teaching material topics (Summary table). The pedagogical foundation of my work is the chapter entitled On the role of folk music and classical music in education, and spelled out in the subchapters The Kodály Method's connection to general knowledge subjects as well as The role of the folk song in history education. In the course of demonstrating the relevance of Kodály's teaching methods and work, I successfully found a number of connecting points between opportunities for developing cross-competencies and the necessary key competencies for lifelong learning. These chapters cover the express developmental effect of the Kodály Method on general knowledge subjects and the research thereof. I may use orchestral and choral works or folk songs in various school celebrations. In the interest of showing the practical application of my theoretical work, I have put together a lesson plan with an analysis in the Lesson Plan chapter section.

JEGYZETEK

- ¹ Jelen írás célja röviden ismertetni a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karán, a történelem- és mozgóképkultúra- és médiismeret-tanár (MA) képzés azonos című szakdolgozatának lényegét. Készült DR. MEDGYESY-SCHMIKLI Norbert témavezetésével. Egyéb megjelenés: SZTANKOVSKY Varsány (2019): A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel. In: *Pedagógiai változások - a változás pedagógiája*. Szerkesztette: KAPOSZI József - SZÓKE-MILINTE Enikő. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 389-408.
- ² A tanulmány még a 2012-es Nemzeti alaptantervhez és kerettantervekhez készült.
- ³ Kerettanterv a szakgimnáziumok 9-12. évfolyama számára: <http://kerettanterv.ofi.hu/> A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet mellékletei//14. melléklet – [Kerettanterv a szakgimnáziumok 9-12. évfolyama számára](http://kerettanterv.ofi.hu/), 2. (Letöltés: 2018. márc. 12.)
- ⁴ Kerettanterv a szakgimnáziumok 9-12. évfolyama számára: <http://kerettanterv.ofi.hu/> A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet mellékletei//14. melléklet – [Kerettanterv a szakgimnáziumok 9-12. évfolyama számára](http://kerettanterv.ofi.hu/), 2. (Letöltés: 2018. márc. 12.)
- ⁵ Kerettanterv a szakgimnáziumok 9-12. évfolyama számára: <http://kerettanterv.ofi.hu/> A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet mellékletei//14. melléklet – [Kerettanterv a szakgimnáziumok 9-12. évfolyama számára](http://kerettanterv.ofi.hu/), 3. (Letöltés: 2018. márc. 12.)
- ⁶ NEMESSZEGHYNÉ SZENTKIRÁLYI Márta (1970): A zene szerepe az oktatásban és nevelésben. In: ERDEINÉ SZELES Ida (szerk.) (1982): *Kodály szemináriumok, Válogatás a nyári tanfolyamokon elhangzott előadásokból. Kecskemét 1970–1980*. Tankönyvkiadó, Budapest, 51-53.
- ⁷ KODÁLY Zoltán (2007): *Visszatekintés I–III. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta: BÓNIS Ferenc. Argumentum Kiadó. Budapest, 7.
- ⁸ GÖNCZY László (2009): Kodály-koncepció: A megértés és alkalmazás nehézségei Magyarországon. *Magyar Pedagógia*, 109. évf. 2. sz. 171.
- ⁹ Uo. 173.
- ¹⁰ SZÖNYI Erzsébet (1983): Kodály és a zenei nevelés. *Vigília*, 48. évf. 1. sz. 51.
- ¹¹ KODÁLY Zoltán: A komolyzene népszerűsítése (Előadás New Yorkban). In: KODÁLY I. (2007) 199.
- ¹² SZÖNYI (1983) 52.
- ¹³ KODÁLY I. (2007) 261.

Sztankovszky Varsány: A bölcész Kodály Zoltán műveltsége, nemzetnevelő terve – nemcsak zenei szemmel

-
- ¹⁴ SZABOLCSI Bence (1954): Népi és egyéni műalkotás a zenetörténetben. In: *Népzene és történelem. Válogatott tanulmányok*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 12.
- ¹⁵ DOBSZAY László (2007): *A magyar dal könyve*. Második, változatlan kiadás. Timp Kiadó, Budapest.
- ¹⁶ DOBSZAY László (1991): A népzene pedagógiai jelentősége (részlet). In: SEBŐ Ferenc (1997): *Népzenei olvasókönyv*. 2. átdolgozott, bővített kiadás. Planétás Kiadó, Budapest, 248-262.
- ¹⁷ PAKSA Katalin (2002): *Magyar népzene-történet*. Balassi Kiadó, Budapest.
- ¹⁸ PAKSA Katalin (2008): *Magyar népzene-történet, zenei példatár*. KCD40683-84, Balassi Kiadó, Budapest, CD I-II.
- ¹⁹ PAKSA Katalin (2004): *Karácsony, húsvét, pünkösöd a zenei néphagyományban* CD-ROM melléklettel. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- ²⁰ KODÁLY Zoltán (1943): *Iskolai énekgyűjtemény I. 6-10 éves tanulók* számára. Országos Köznevelési Tanács, Budapest; KODÁLY Zoltán (1944): *Iskolai énekgyűjtemény II. 11-14 éves tanulók* számára. Országos Köznevelési Tanács, Budapest.
- ²¹ MEDGYESY S. Norbert (2016): *Énekelés története I. Az államalapítás kora Álmos vezértől László király szentté avatásáig*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 6-7.
- ²² Uo.
- ²³ KODÁLY Zoltán (1972): *Gyermek- és nőikarok*. Jubileumi bővített kiadás. Zeneműkiadó Kft. Budapest, 258-259.
- ²⁴ KODÁLY II. (1944) 162.
- ²⁵ KODÁLY I. (1943) 179.
- ²⁶ KODÁLY (1972) 170-177.
- ²⁷ KODÁLY (1972) 178-185.
- ²⁸ KODÁLY Zoltán (2010): *Bicinia Hungarica I. bevezető a kétszólamú éneklésbe*. Első füzet, revideált kiadás. Editio Musica, Budapest, 3.
- ²⁹ BARKÓCZI Ilona (1977): Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata Barkóczi Ilona és Pléh Csaba könyve alapján. Kodály Intézet, Kecskemét. In: LÁZÁR Imre – SZENCZI Árpád (szerk.) 2015. *A nevelés kozmológusai – Kodály Zoltán, Karácsony Sándor és Németh László megújuló öröksége*. Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan Kiadó. Budapest, 139-149.
- ³⁰ L. NAGY Katalin (2009): A keresztantantéri kompetenciák fejlesztésének lehetőségei az ének-zene területén II. <http://ofi.hu/tudastar/keresztantanteri> (Letöltés: 2018. ápr. 8.)
- ³¹ Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák. Európai referenciakeret: <http://ofi.hu/tudastar/nemzetkozi-kitekintes/egesz-eleten-at-tarto> (Letöltés: 2018. ápr. 8.)
- ³² BARKÓCZI (1977); vö. még LÁZÁR – SZENCZI (szerk.) (2015) 139-149.
- ³³ Kerettanterv a szakgimnáziumok 9-12. évfolyama számára: <http://kerettanterv.ofi.hu/> A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet mellékletei/14. melléklet – [Kerettanterv a szakgimnáziumok 9-12. évfolyama számára](#), 2. 2. (Letöltés: 2018. márc. 12.)
- ³⁴ PAKSA (2002) 95.
- ³⁵ PAKSA (2002) 160.
- ³⁶ KODÁLY II. (1944) 29.
- ³⁷ KODÁLY II. (1944) 80.
- ³⁸ SZOMJAS-SCHIFFERT György – CSENKI Imre (1984): *Népdalaink a magyar történelemben*. Tankönyvkiadó, Budapest, 21.
- ³⁹ KODÁLY II. (1944) 186.
- ⁴⁰ KODÁLY II. (1944) 194.
- ⁴¹ KODÁLY I. (1943) 126.
- ⁴² KODÁLY II. (1944) 178-181.
- ⁴³ KODÁLY II. (1944) 174.
- ⁴⁴ KODÁLY II. (1944) 173.
- ⁴⁵ RAJECZKY Benjámin – KERÉNYI György (1946): *Énekes ábécé*. 13. kiadás. Magyar Kórus 40.
- ⁴⁶ KODÁLY II. (1944) 42.
- ⁴⁷ KODÁLY II. (1944) 57.
- ⁴⁸ SZOMJAS-SCHIFFERT – CSENKI (1984) 50.
- ⁴⁹ KODÁLY II. (1944) 30.
- ⁵⁰ KODÁLY II. (1944) 67.
- ⁵¹ KODÁLY II. (1944) 32.
- ⁵² KODÁLY II. (1944) 43.
- ⁵³ SZOMJAS-SCHIFFERT – CSENKI (1984) 89.
- ⁵⁴ KODÁLY II. (1944) 207.